

Socijalizacija - Socijalno učenje

Osnovi socijalne psihologije,
15.10.2024.

Socijalizacija

- ▶ Po čemu se novorođena beba razlikuje od odraslog čoveka?
- ▶ Kako i zašto nastaju te razlike?
  - ▶ Mehanizmi razvoja:
    - ▶ Biološko nasleđe (geni)
    - ▶ Učenje
    - ▶ Interakcija

Razvoj jedinke od rođenja do smrti pod uticajem socijalne sredine koji se odvija preko procesa učenja

---

Šta sve spada u socijalizaciju?

- ▶ Učenje kako biti član grupe (koja ponašanja su prihvatljiva za grupu kojoj pripadamo)
- ▶ Učenje uloga (studenta, majke, devojke/momka...)
- ▶ Sticanje karakteristika i kompetencija koje nam pomažu da opstanemo u društvu
- ▶ Formiranje stavova, stereotipa, predrasuda karakterističnih za društvo u kojem živimo
- ▶ Formiranje ličnosti (osobine ličnosti, sposobnosti...)
- ▶ Razvoj moralnosti (učenje šta je ispravno i prihvatljivo, a šta ne)
- ▶ ...

Osposobljavanje jedinke za društveni život.

Socijalizacija

- ▶ Socijalizacija je bazirana na procesima učenja
- ▶ Učenje je **relativno trajna promena** u ponašanju koja je rezultat prethodnog **iskustva**
- ▶ Vrste učenja:
  - ▶ Senzitivizacija i habituacija
  - ▶ Klasično uslovljavanje
  - ▶ Instrumentalno uslovljavanje
  - ▶ Učenje po modelu
  - ▶ Učenje uviđanjem

Socijalizacija

- ▶ Socijalizacija je bazirana na procesima učenja
- ▶ Učenje je **relativno trajna promena** u ponašanju koja je rezultat prethodnog **iskustva**
- ▶ Vrste učenja:

- ▶ Klasično uslovljavanje
- ▶ Instrumentalno uslovljavanje
- ▶ Učenje po modelu

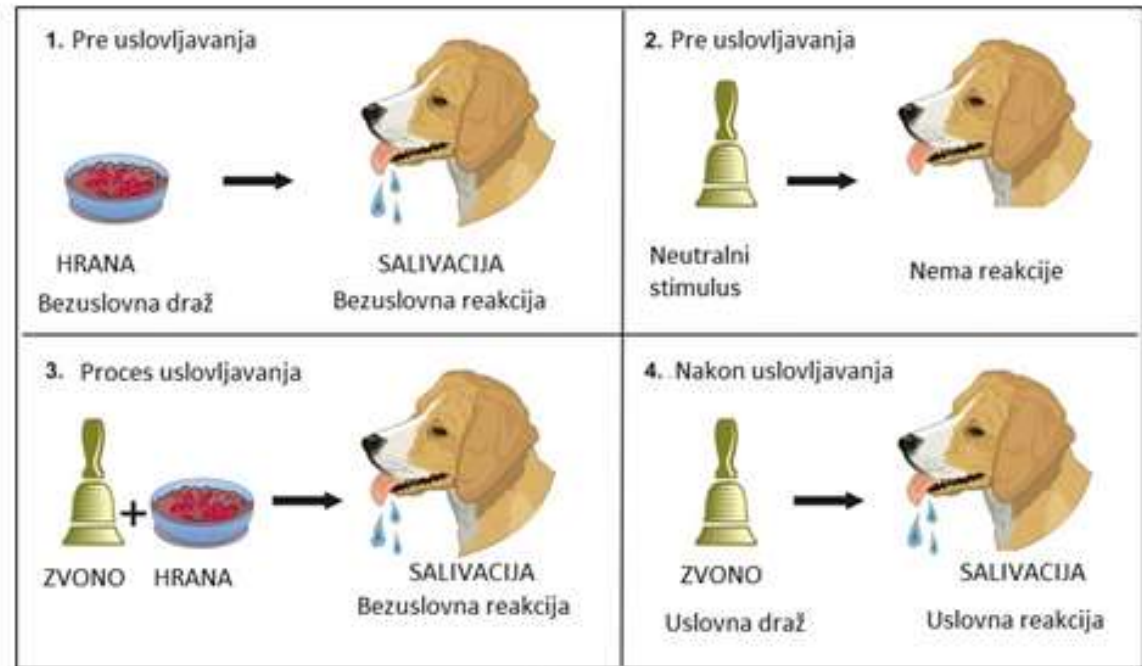
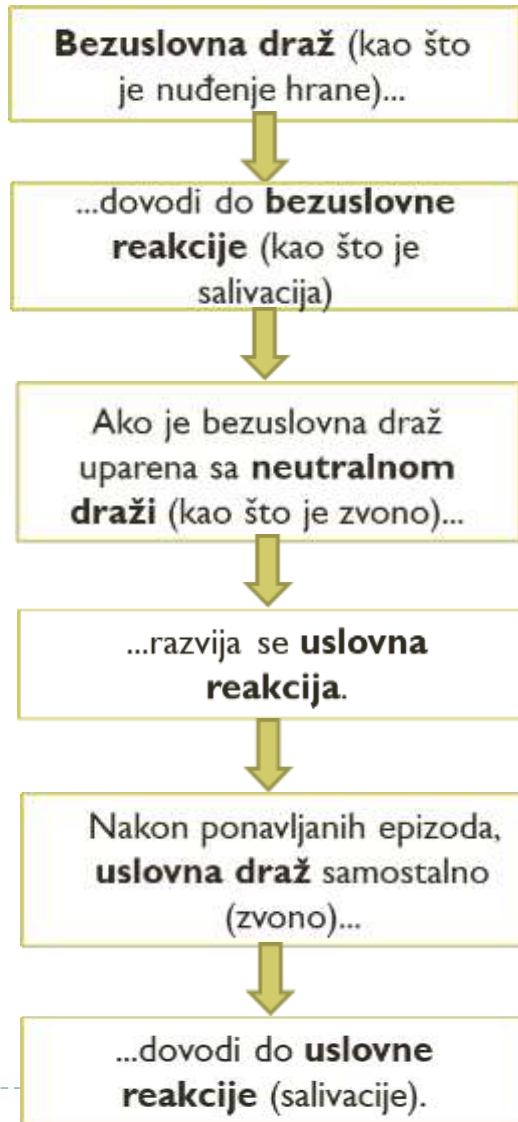

Socijalno učenje:

- Najviše pod uticajem socijalnog okruženja (drugih ljudi) i imaju najveći uticaj na naše socijalno funkcionisanje
- Preko njih se u najvećoj meri odvija proces socijalizacije

Klasično uslovljavanje

KLASIČNO USLOVLJAVANJE

Klasično uslovljavanje

- ▶ **učenje klasičnim uslovljavanjem je povezivanje draži (stimulusa) i reakcije zasnovano na senzo-motornim asocijacijama po (vremenskom ili prostornom) dodiru**
- ▶ To je učenje reakcije na prethodno neutralnu draž
- ▶ **Bezuslovna draž** – draž koja ***prirodno*** izaziva **bezuslovnu reakciju**
  - ▶ Npr: bezuslovna draž – hrana; bezuslovna reakcija – lučenje pljuvačke
- ▶ **Uslovna draž** – draž koja počinje da izaziva **uslovnu reakciju** (koja nije prirodna reakcija na tu draž), jer je prethodno bila vremenski ili prostorno uparivana sa nekom bezuslovnom draži (koja inače izaziva tu reakciju)
  - ▶ Npr: uslovna draž – zvuk zvona; uslovna reakcija – lučenje pljuvačke
- ▶ Potreban je određen broj ponavljanja da se uspostavi uslovna reakcija

Klasično uslovljavanje

- ▶ Još neki pojmovi:
  - ▶ **Uslovljavanje višeg reda** – na osnovu postojeće uslovne reakcije, razvija se nova (npr. pre zvona (UD) psu se prikazuje neka slika (nova UD) koja nakon dovoljnog broja ponavljanja počinje da dovodi do salivacije (UR))
    - ▶ Ove UR su slabije, brže se gube ili gase
  - ▶ **Generalizacija** – uopštavanje uslovne reakcije na situacije ili draži koje su po izvesnim svojstvima slične
  - ▶ **Diskriminacija** – uslovna reakcija javlja se samo na uslovnu draž
  - ▶ **Gašenje** - gubljenje asocijacije uslovne draži i reakcije
  - ▶ **Spontani oporavak** – ponovno javljanje asocijacije uslovne draži i reakcije u funkciji prolaska vremena

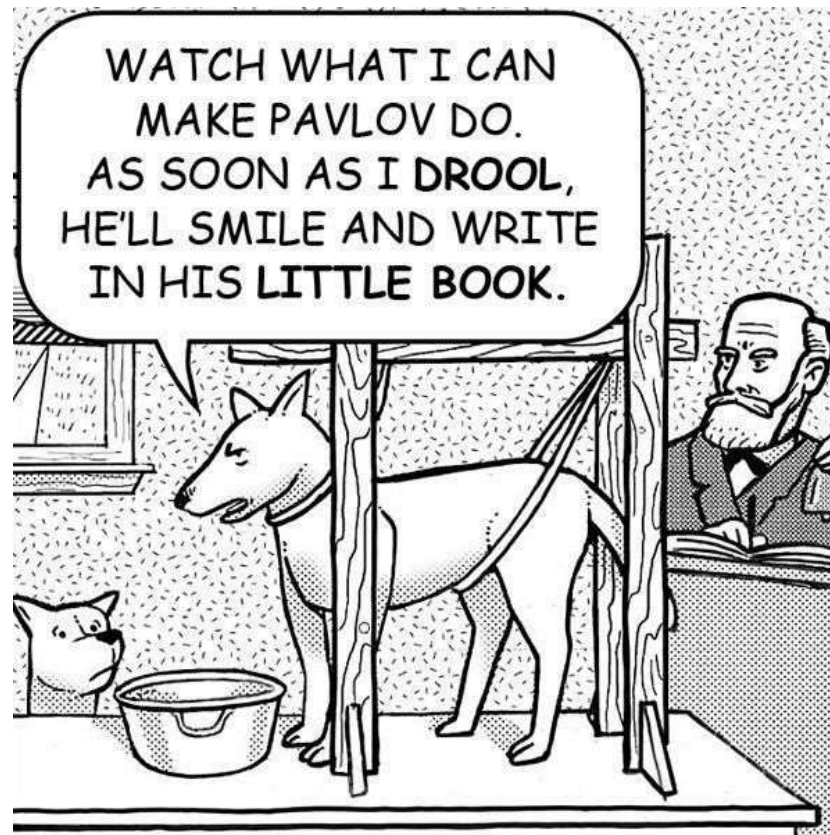

Klasično uslovljavanje

Kakve to veze ima sa ljudima?

Emocionalno uslovljavanje

- ▶ Vrsta klasičnog uslovljavanja
- ▶ Votsonov eksperiment sa malim Albertom
- ▶ **Osnovna odlika:** uči se veza neke nove draži i emocionalne reakcije – neka nova draž ili situacija počinje da izaziva **emocionalnu reakciju**
- ▶ Specifičnosti emocionalnog uslovljavanja:
  - ▶ Veza uslovne draži i uslovne reakcije se razvija **veoma brzo**
  - ▶ Naučena asocijacija se **teško gasi**, pogotovo kada je u pitanju neka negativna neprijatna emocija (strah, gađenje i sl.)
  - ▶ **Generalizacija** reakcije na širi spektar draži ili situacija

Na ovaj način se npr. stiču iracionalni strahovi (fobije)

Primeri klasičnog uslovljavanja

- ▶ Primeri klasičnog uslovljavanja u svakodnevnom životu:
  - ▶ Kada je loše vreme, i počne da seva a zatim i grmi, na svaki sledeći svetlosni signal malo ustuknemo jer očekujemo grmljavinu.
  - ▶ Muzika – određena pesma je bila u pozadini kada smo upoznali osobu koja nam se dopala; svaki sledeći put kada čujemo istu pesmu, prisetićemo se tog momenta/osobe.
  - ▶ Zvono?
  - ▶ Ispitna anksioznost?

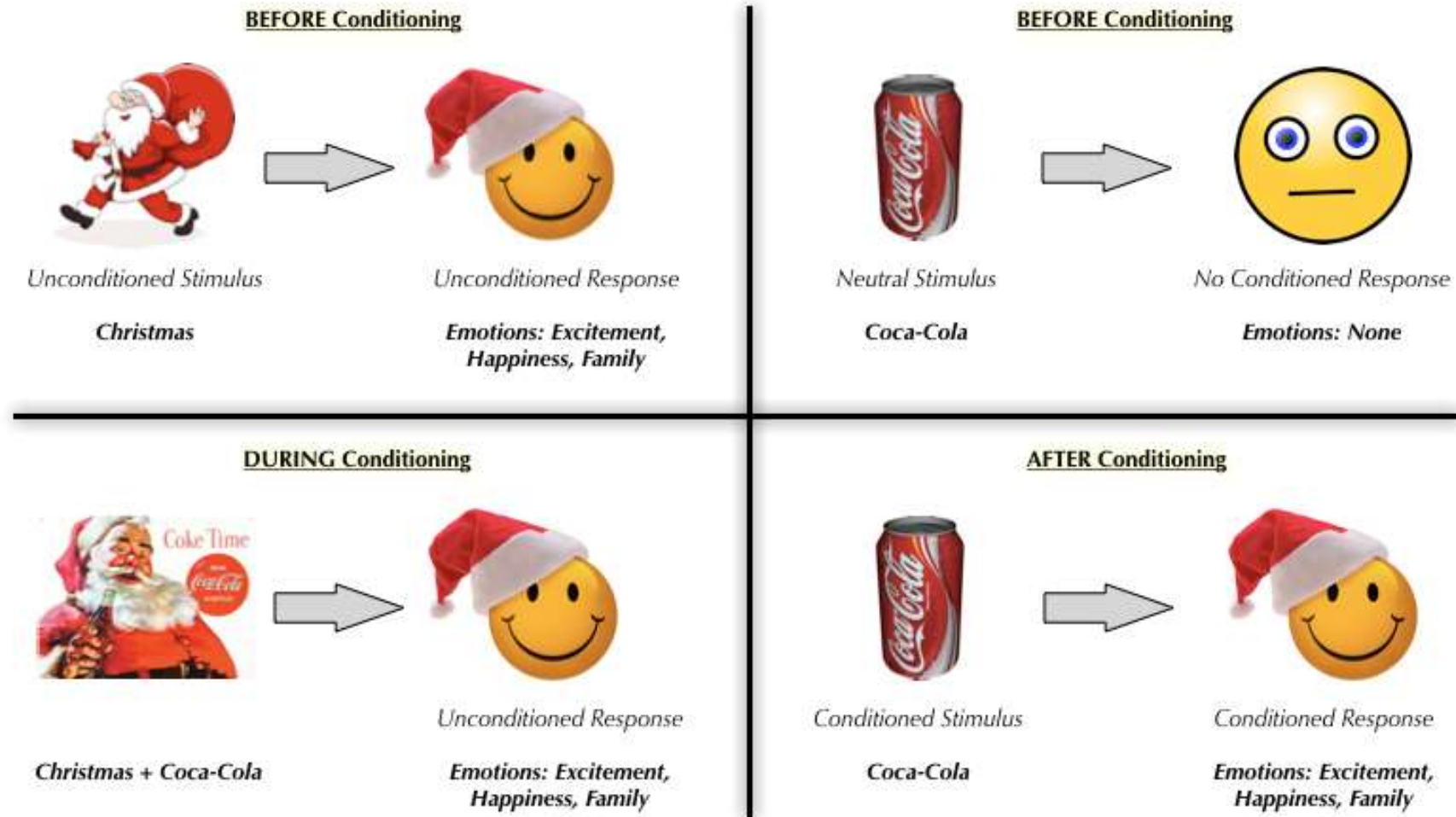

Paklena pomorandža (1.10.50 – 1.14.36)

Klasično uslovljavanje i mediji

Klasično uslovljavanje i mediji

- Svodi se na asociranje određenih karakteristika ili emocija koje pripisujemo ili vezujemo za osobu, objekat ili situaciju sa određenim brendom

Klasično uslovljavanje

- ▶ Neke važne odlike klasičnog uslovljavanja:
  - ▶ Odvija se bez svesti i namere osobe, osoba je pasivna u procesu učenja
  - ▶ Uče se veoma jednostavne reakcije, uglavnom fiziološke, refleksne ili emocionalne (prijatnost/neprijatnost, strah i sl.)

© 2013 seemikedraw.com.au

SeeMikeDraw

Koliko smo dobro naučili klasično uslovljavanje?

Marija je plesala sa svojim dečkom kada je počela pesma „All of me“ John-a Legend-a i njen dečko ju je poljubio, što se njoj mnogo dopalo. Nakon toga, svaki put kada čuje „All of me“, Marija se oseti uzbuđeno – oseti leptiriće u stomaku.

U ovom primeru, poljubac je:

- a. Uslovna reakcija
- b. Bezuslovna reakcija
- c. Uslovni stimulus
- d. **Bezuslovni stimulus**

Bojan odlazi na hemioterapiju svake nedelje u ordinaciju. Hemioterapija kod njega izaziva mučninu. Sada i sam miris ordinacije čak i pre same terapije kod Bojana izaziva mučninu.

U ovom primeru, miris je:

- a. Uslovna reakcija
- b. Bezuslovna reakcija
- c. **Uslovni stimulus**
- d. Bezuslovni stimulus

Mira voli salatu sa tunjevinom. Na poslednjem druženju u okviru firme u kojoj radi, Miri je pozlilo nakon što je pojela salatu sa tunjevinom koja je neko vreme stajala na suncu. Sada i sam prizor konzerve tunjevine kod nje dovodi do mučnine.

U ovom primeru, doživljaj mučnine je:

- a. **Uslovna reakcija**
- b. Bezuslovna reakcija
- c. Uslovni stimulus
- d. Bezuslovni stimulus

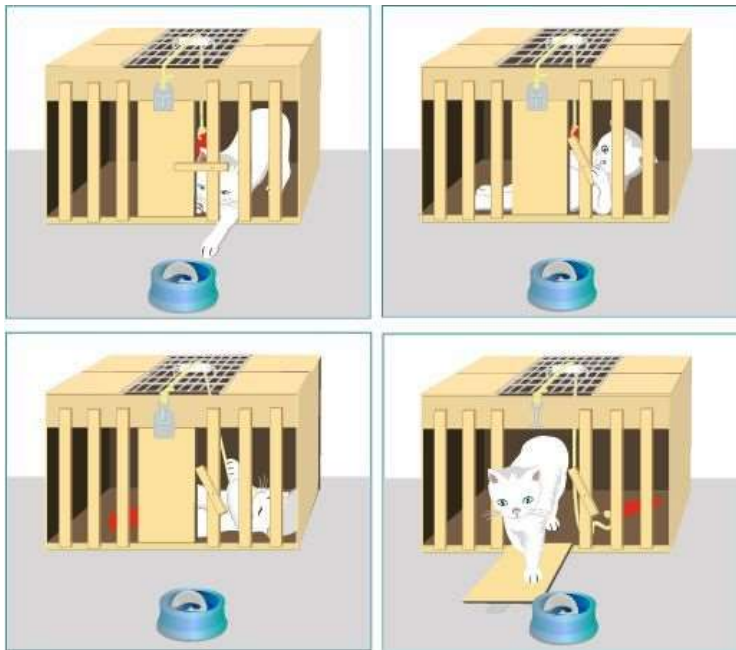

Instrumentalno uslovljavanje

Edward Thorndike i eksperiment sa mačkama:

<https://www.youtube.com/watch?v=fanm--WyQJo>

Instrumentalno uslovljavanje

- ▶ Naziva se još i operantno uslovljavanje
- ▶ Ponašanje je instrument za postizanje određenog cilja ili zadovoljenja neke potrebe
- ▶ ZAKON EFEKTA – ponašanje koje dovodi do željenog efekta se utvrđuje
  - ▶ Učimo se na osnovu **posledica** nekog ponašanja: ukoliko su one pozitivne, ponašanje se učvršćuje, ukoliko su negativne, ponašanje se gubi
- ▶ Odlike instrumentalnog uslovljavanja:
  - ▶ Postoji **nezadovoljena potreba, motiv ili cilj** koji osobu pokreće na ponašanje – redukcija tenzije ili postizanje cilja predstavlja potkrepljenje
  - ▶ Dešava se postepeno, **putem pokušaja i pogrešaka**. U svakom narednom koraku izbacuju se oni delovi aktivnosti koji su suvišni i koji ne dovode do cilja.
  - ▶ U prvim pokušajima uspešno ponašanje (ono koje dovodi do potkrepljenja) je **slučajno**

Instrumentalno uslovljavanje

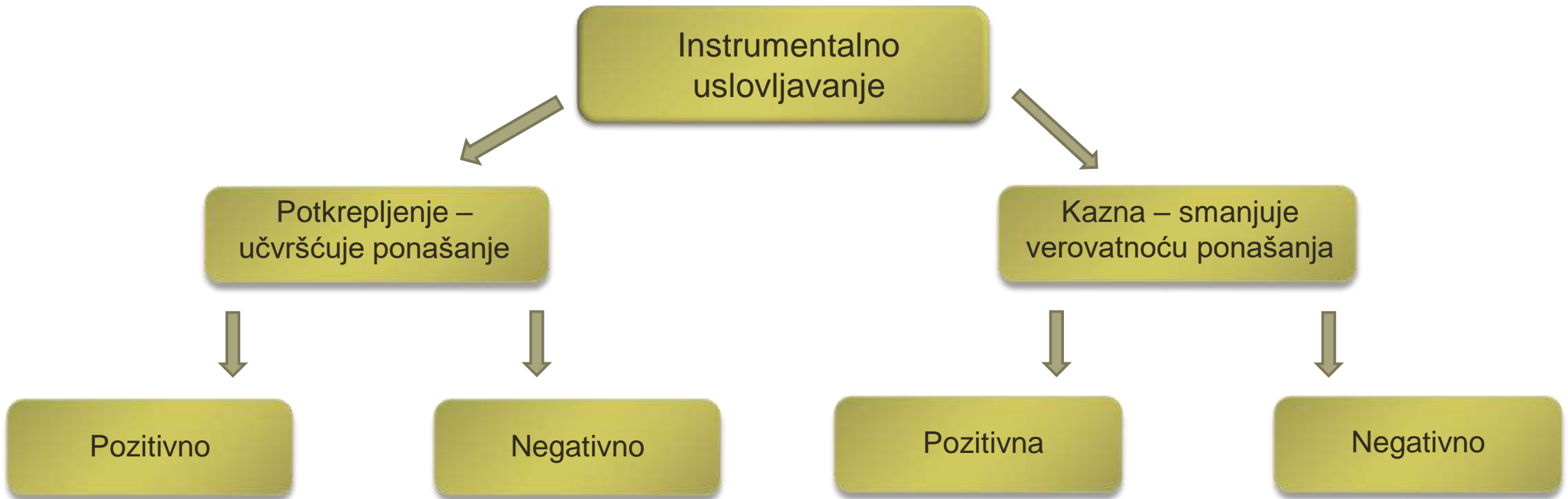

- ▶ Potkrepljenje – svaka posledica koja učvršćuje dato ponašanje ili povećava učestalost njegovog javljanja
    - ▶ Međutim, ne deluje svako potrepljenje na sve osobe i u svim uslovima
    - ▶ Od čega to zavisi?
      - ▶ Kakav je značaj te posledice za osobu
      - ▶ Npr. bodovi za prisustvo na nastavi
  - ▶ *Pozitivno potkrepljenje* - nakon ponašanja slede priyatne draži koje zadovoljavaju neku potrebu organizma
  - ▶ *Negativno potkrepljenje* - uklanjanje neprijatne draži ili prekidanje delovanja ove draži
    - ▶ ≠ kazna
    - ▶ Negativno potkrepljenje **učvršćuje** prethodna ponašanja, dok kazna **potiskuje ili smanjuje** učestalost javljanja nekog ponašanja
- Šta sve može biti potkrepljenje?

Instrumentalno uslovljavanje

Instrumentalno uslovljavanje

► Potkrepljenje

Pozitivno potkrepljenje: učvršćuje ponašanje davanjem prijatnog stimulusa koje sledi ponašanje

- Primeri?
- Mahanje kod male dece – obično sledi potkrepljenje u vidu osmeha, usmeravanja ka detetu, pažnje i povratnog mahanja
- Kada deca dele svoje igračke sa drugom decom, pohvala povećava verovatnoću da dete uči da je takvo ponašanje dobro

Negativno potkrepljenje: učvršćuje ponašanje uklanjanjem averzivnog stimulusa

- Primeri?
- Dete rasprema sobu da bi izbeglo prigovor roditelja
- Osoba rasprema sobu da bi izbegla stres koji joj pričinjava neuredna soba

NEGATIVE
REINFORCEMENT

UNWANTED
STIMULUS
REMOVED BY
BEHAVIOR

POSITIVE
REINFORCEMENT

REWARDING
STIMULUS
PRESENTED BY
BEHAVIOR

Instrumentalno uslovljavanje

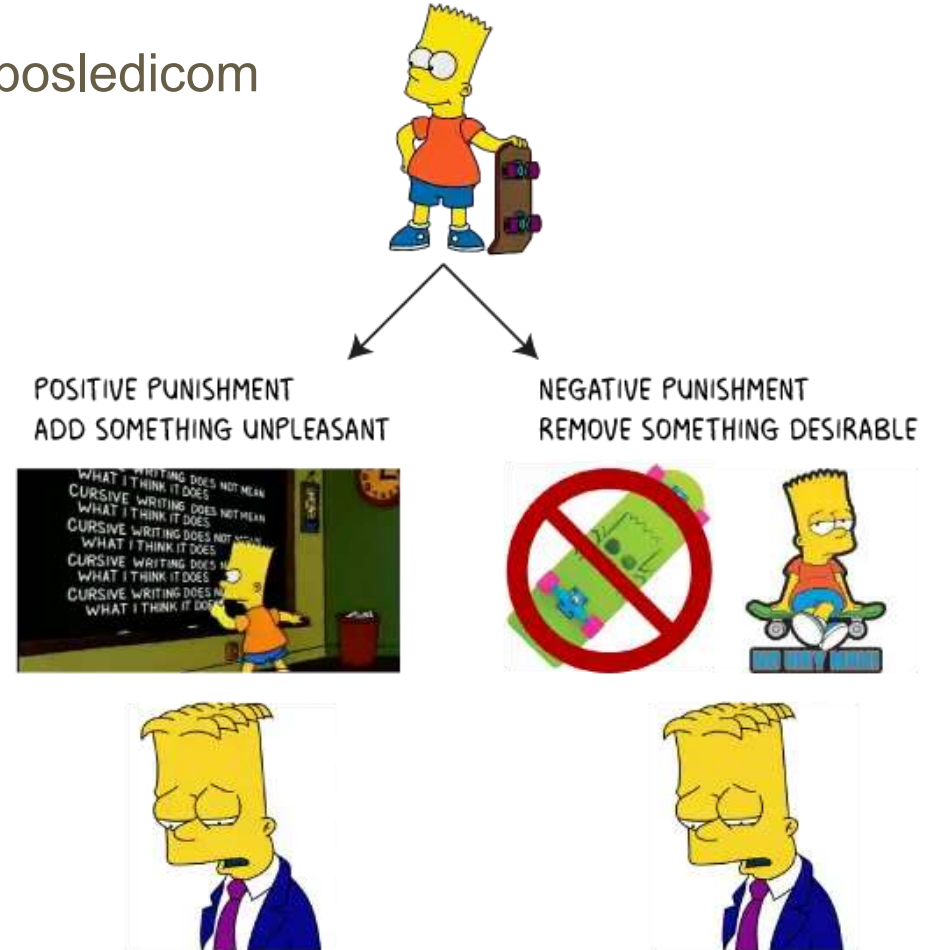
► Kazna

Pozitivna: negativno ponašanje praćeno je negativnom posledicom

- Primeri?
- Kazna za prebrzu vožnju
- Dodatni kućni poslovi nakon kasnog dolaska kući
- Trčanje dodatnog kruga nakon kašnjenja na trening

Negativna: negativno ponašanje praćeno je uklanjanjem prijatnog stimulusa

- Primeri?
- Roditelji uzimaju telefon detetu ako ne završi domaći
- Uzimanje vozačke dozvole nakon nekoliko kazni
- Zabrana izlaska napolje nakon kasnog dolaska kući

Pravila za primenu kazni

---

1. kad god je to moguće, osoba **treba unapred da zna** da za određeno ponašanje sledi kazna, da bi imala **mogućnost izbora** između poželjnog i nepoželjnog ponašanja
2. **objasniti** zašto je neko ponašanje nepoželjno, odnosno zašto se neko ponašanje kažnjava (kod ljudi)
3. omogućiti **alternativni odgovor** koji se pozitivno potkrepljuje ili, ako to nije moguće, omogućiti da se nepoželjno ponašanje nekažnjeno ispolji u nekoj drugoj situaciji gde je prihvatljivije
4. odabrati **adekvatnu kaznu** (jedna ista stvar ne mora imati efekat kazne na svakoga)
5. kaznu koristiti **DOSLEDNO** – svaki put nakon pojave nepoželjnog ponašanja (naročito ako ste „pripretili“ kaznom!)
6. osigurati da se averzivna stimulacija (kazna) **ne može izbeći**
7. primeniti kaznu **odmah nakon pojave** nepoželjnog ponašanja ili po mogućnosti i pre nego što je dovršeno (asocijacija između nepoželjnog ponašanja i kazne) – važnije je kod životinja i male dece!
8. kaznu primeniti odmah u predviđenom (adekvatnom) intenzitetu, umesto postupnog pojačavanja intenziteta; izbegavati produženo vreme kažnjavanja – cilj kazne nije frustriranje osobe!

Instrumentalno uslovljavanje

Šta se dešava ako prestane da potkrepljujete neko ponašanje?

Nakon što se uspostavi željeno ponašanje, da li potkrepljivanje mora da se nastavi nakon svakog puta kada jedinka ispolji dato ponašanje?

Da li postoji način da ponašanje „održite“ i kada nema potkrepljenja?

► Postoje različiti režimi potkrepljenja:

- **Kontinuirano** – npr. aparati za kafu ili sok
- **Diskontinuirano** (*fiksno* – svaki n-ti put ili *varijabilno* – nasumično)

Koji režim potkrepljenja se javlja kod kockanja?

Diskontinuirano (naročito varijabilno) potkrepljenje stvara reakcije koje se teško gase!

Šta je uspešnije – nagrada ili kazna?

Sličnost kockanja i društvenih mreža?

---

https://www.youtube.com/watch?v=zt_jhGXdxdc

Koliko smo dobro naučili instrumentalno uslovljavanje?

Oblačenje kaputa kada je napolju vrlo hladno je ponašanje koje se održava preko:

- a. Pozitivnog potkrepljenja
- b. **Negativnog potkrepljenja**
- c. Pozitivne kazne
- d. Negativne kazne

Nastavnik je ljut na učenika jer prekida predavanje. Zbog takvog ponašanja, učenik dobija dodatni domaći. U ovom primeru, dodatni domaći je:

- a. Pozitivnog potkrepljenja
- b. Negativnog potkrepljenja
- c. **Pozitivne kazne**
- d. Negativne kazne

Ako vaš pas moli za hranu ispod stola kad god vi jedete, i vi mu dozvoljavate da pojede sve što završi na podu, on će nastaviti da moli za hranu, jer ostaci na podu služe kao:

- a. **Pozitivno potkrepljenje**
- b. Negativno potkrepljenje
- c. Pozitivna kazna
- d. Negativna kazna

Razlike klasičnog i instrumentalnog uslovljavanja

Karakteristika	Klasično uslovljavanje	Instrumentalno uslovljavanje
Tip asocijacije	Između dve draži	Između reakcije i njene posledice
Subjekat je...	Pasivan	Aktivan
Fokus je na...	Ono što prethodi draži	Ono što sledi reakciju
Tip reakcije	Nevoljne ili refleksne	Voljne i kontrolisane
Tipične reakcije organizma	Unutrašnje: emocionalne, žlezdane...	Spoljašnje: mišićni pokreti, verbalne reakcije...
Složenost reakcija	Jednostavne	Od jednostavnih do veoma složenih
Koje reakcije se uče?	Emocionalne (strahovi, simpatije, antipatije), fiziološke	Ponašanje usmereno na cilj

Učenje po modelu

- „Učenje bi bilo izuzetno naporno, da ne spominjemo i opasno, kada bi ljudi morali da se oslanjaju isključivo na efekte sopstvenih akcija da bi ih informisali šta da rade. Srećom, većina ljudskog ponašanja se uči posmatrajući, preko modeliranja: posmatrajući druge, formira se ideja o tome kako se nova ponašanja izvode, a kasnije ove šifrirane informacije služe kao vodič za akciju.“

ALBERT BANDURA - 1977

Učenje po modelu

- ▶ Opservaciono ili vikarijsko uslovljavanje
- ▶ Albert Bandura – Eksperimenti sa lutkom Bobo
- ▶ Eksperiment 1 (1961):
  - ▶ 3 grupe dece:
    1. Posmatraju agresivnog modela
    2. Posmatraju neagresivnog modela
    3. Nema modela
  - ▶ Muški i ženski modeli
  - ▶ Jednak broj dece oba pola u obe grupe
  - ▶ Nakon posmatranja modela, deca su poslata u sobu u kojoj su se nalazili lutka Bobo, „agresivne“ i „neagresivne“ igračke

Učenje po modelu

- ▶ Rezultati prvog Bandurinovog eksperimenta
  - ▶ Deca koja su posmatrala agresivnog modela ispoljavala su više i fizičke i verbalne agresije nego preostale dve grupe dece
  - ▶ Na decu je više uticao model istog pola
    - I dečaci i devojčice bili su znatno agresivniji kada su posmatrali model istog pola
  - ▶ Dečaci su ispoljili više agresivnog ponašanja nego devojčice
  - ▶ I dečaci i devojčice su ispoljili podjednaku verbalnu agresivnost (ako su gledali agresivnog modela)
  - ▶ 40% dece je ponavljalo agresivno ponašanje i nakon 8 meseci!

Učenje po modelu

- ▶ Bandurini eksperimenti sa lutkom Bobo
  - ▶ Eksperiment 2 (1963): uključeno i potkrepljenje modela (tzv. posredno potkrepljenje)
    - Model je nagrađivan: Dobijao je bombone
    - Model je kažnjavao: „Nemoj to više da radiš!“
    - Nije bilo nikakvog potkrepljenja
  - ▶ Rezultati:
    - Deca koja su gledala kako je model kažnjen, bila su manje agresivna prema lutki Bobo
    - Ali su UMELA DA OPONAŠAJU MODEL ukoliko se to od njih tražilo
  - ▶ Zaključak:
    - Postoji razlika između naučenog i ispoljenog ponašanja
    - Potkrepljivanje modela ne utiče na **učenje** (deca su svakako naučila agresivno ponašanje), nego na to da li će biti **ispoljeno** agresivno ponašanje

Učenje po modelu

▶ Bandurini eksperimenti sa lutkom Bobo

▶ Eksperiment 3 (1963):

- Posmatrali su uživo model koji se ponaša agresivno
- Posmatrali su film u kome se model ponaša agresivno
- Posmatrali su crtani film u kome se mačak ponaša agresivno prema lutki Bobo
- Kontrolna grupa – nisu gledali agresivni model

▶ Rezultati:

- Iako je agresivno ponašanje bilo najzastupljenije (redom) kada su ponašala model uživo, na filmu, pa u crtanom filmu..
- U sve tri situacije deca su ispoljila agresivno ponašanje prema lutki Bobo
- Deca u tri grupe sa agresivnim modelom bila su značajno agresivnija od kontrolne grupe – registrovano je dva puta više agresivnih ponašanja!

Učenje po modelu

- ▶ Tok učenja:
  - ▶ Pažnja – usmerena na ono što model radi i govori
  - ▶ Retencija (zadržavanje) – pamćenje mentalnih reprezentacija modelovog ponašanja
  - ▶ Produkcija – izvođenje datog ponašanja
  - ▶ Motivacija – koliko je osoba motivisana za izvođenje nekog ponašanja (ako je model ostvario prijatne posledice, osoba koja uči biće motivisana da to ponašanje ponovi)

Učenje po modelu

Da li izloženost agresivnim sadržajima u medijima podstiče agresivnost?

https://www.youtube.com/watch?v=jOrGsB4qG_w

Učenje po modelu

Imitacija

- ▶ Usvajanje jednostavnih, spolja vidljivih ponašanja (npr. stil oblačenja)
- ▶ Nije nužno da postoji afektivna veza sa modelom
- ▶ Kratkotrajne promene ponašanja

Identifikacija

- ▶ Usvajanje složenijih, „unutrašnjih“ karakteristika (npr. stavovi i vrednosti)
- ▶ Nužno je da postoji određena afektivna veza sa modelom
- ▶ Trajniji oblici ponašanja

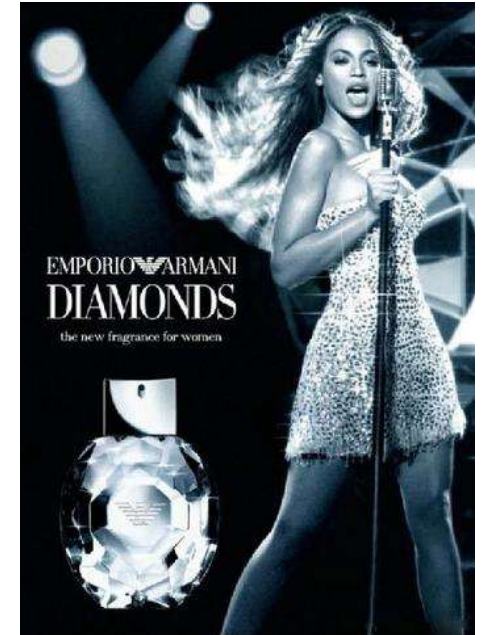
Razlike instrumentalnog uslovljavanja i učenja po modelu

Karakteristika	Instrumentalno uslovljavanje	Učenje po modelu
Neophodni uslov	Potkrepljenje i nezadovoljena potreba ili cilj	Pažnja i posmatranje
Motivacija i namera	Postoji nezadovoljena potreba, motiv ili cilj	Nije neophodno
Ponavljanje ponašanja	Neophodno (pokušaji i pogreške)	Nije potrebno ponavljanje, učenje se dešava odjednom
Potkrepljenje	Neophodno	Nije neophodno, ali može da postoji
Ko se potkrepljuje (ako postoji potkrepljenje)	Osoba koja uči	Model (ako uopšte ima potkrepljenja)
Ispoljavanje	Ponašanje se ispoljava već u procesu učenja (samo se povećava efektivnost)	Naučeno ponašanje se ne mora ispoljiti odmah (ispoljava se kasnije spontano ili u nekoj situaciji u kojoj je prigodno)

Koji oblik učenja prepoznajete?

Like

Love

Haha

Yay

Wow

Sad

Angry

